

Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași  
Departamentul de Sociologie  
și Asistență Socială

Holt România  
Programul pentru Promovarea  
Asistenței Sociale

# Revista de cercetare și intervenție socială

Volumul 23

decembrie 2008

**Review of  
Research and  
Social  
Intervention**

**Revue de  
Recherche et  
Intervention  
Sociale**



[www.asistentasociala.ro](http://www.asistentasociala.ro)

*Ion I. IONESCU*

Migrația românilor în  
Uniunea Europeană

*Secțiunea: Realitatea pe masa de  
disecție*

Editura Lumen, 2008

# **Revista de cercetare și intervenție socială**

*acreditată CNCSIS, cod 657*

**Director: prof.dr. Vasile MIFTODE**  
**Redactor șef: conf. dr. Ștefan COJOCARU**  
**Secretar general de redacție: lect. dr. Daniela COJOCARU**

## **International Advisory Board**

prof.dr. Nadji RAHMANIA – USTL Lille, Franța  
prof.dr. Patrick LeGuirriec – Université Tours, Franța  
prof.dr. Victor Groze – Case Western University, Cleveland, SUA  
prof.dr. Einar Helander – Lisabona, Portugalia  
prof.dr. Karl Garber – ENSP Rennes, Franța  
dr. Lindi Endicott – Planned Parenthood, SUA  
prof.dr. Vicky Buchan, Colorado State University, SUA  
prof. dr. Catherine SELLENET, Université of Nantes, France  
prof. dr. Gérard NEYRAND, Université de Toulouse, France

## **Consultanți pentru domeniul protecției copilului și a familiei**

Pintilii PENCIUC/Director Executiv Adjunct DGASPC Iași,  
Maria Felicia MIHAI/Director Executiv DGASPC Botoșani,  
Ionel Ștefănică ARMEANU/Director Executiv DGASPC Vaslui,  
Marian LOSPA/Director Executiv DGASPC Neamț, Sorin  
BRAȘOVEANU/Director Executiv DGASPC Bacău

## **Colectivul de redacție**

Antonio SANDU, *Asociația Lumen*; Iuliana ZĂGAN, *Holt România*; Elena MOCANU, *Holt România*; lect. dr. Nicoleta NEAMȚU, *Universitatea Babeș-Bolyai Cluj Napoca*; Mădălina Constantin, *DGASPC Iași*; Raluca Popescu, *ICCV București*

ISSN: **1583-3410** (*varianta tipărită*);

ISSN: **1584-5397** (*varianta online*)

Editura Lumen, Iași

Adresa redacției: Holt România FCSSCF Filiala Iași, Iași,  
str. Bistrița, nr. 7, Bl. B13, parter, ap.3, tel./fax: 0332.402515,  
email: [redactia@asistentasociala.ro](mailto:redactia@asistentasociala.ro)



# Migrația românilor în Uniunea Europeană

## [The migration of Romanians in European Community]

*PhD Ion I. IONESCU*

*Professor, „Alexandru Ioan Cuza” University*

*Iasi, Romania, Blv. Carol II*

*Phone: 0232.201054*

*Email: ion\_soc@yahoo.com*

### **Abstract**

*Labor migration in Europe is much more complex today. Migration is a phenomenon known for major changes both in content and form. Free movement of persons, one of the four fundamental freedoms (along with the free movement of goods, services, capital) is restated in the new European treaties. Legal migration is a factor of economic growth for the country of reception, for the origin of migrants and for the migratory people - if managed effectively. Basically, they experienced evident difficulties. It was postulated a massive influx of people in the EU-15 after accession states from Central and Eastern Europe. In fact, developments have been different, as the reactions of countries to the “migratory waves” were different. It maintains that access control and good dose of labor from Eastern Europe. Many Romanian went abroad. Now it requires serious research to identify those set permanently abroad, their intentions to migrate, to return to Romania, what Romanian migrants have been doing while they were abroad etc. The existing analyses show positive and negative effects of migration, steps in shaping the migration phenomenon, the predominant directions of migration, migration routes, methods of insertion in the country of destination, the solutions for those concerned with migration “fleet” such as employers.*

*Key words: Free movement of persons, labor migration, the migration phenomenon, direction of migration, migration routes, methods of insertion at destination, children alone at home.*

## 1. Libera circulație și migrația forței de muncă în Uniunea Europeană

*Libera circulație a persoanelor* a fost și este un mijloc de a crea o piață a forței de muncă europeană, mai flexibilă și în folosul lucrătorilor, angajatorilor și statelor membre. *Migrația forței de muncă* în Europa este însă mult mai complexă la ora actuală. *Dreptul de liberă circulație* a fost recunoscut prin *Declarația Universală a Drepturilor Omului* (art. 13: *Oricine are dreptul să se deplaseze liber și să-și stabilească reședința pe teritoriul oricărui stat; oricine are dreptul să părăsească o țară, inclusiv cea de origine, cu condiția respectării tuturor tratatelor*), dar fenomenul migratoriu a cunoscut importante schimbări de conținut și formă.

– Între 1950-1960 a început *reconstrucția după război*, fapt care a necesitat enormă forță de muncă. Statele interesate și firmele private au recrutat muncitori străini pentru industria grea, construcții, activități publice etc. Primele state membre ale uniunii occidentale au încheiat acorduri bilaterale cu alte țări ale Europei privind circulația forței de muncă (conform statisticilor OCDE, între 1950-1960, peste 30 milioane de lucrători străini au intrat în Comunitatea Economică Europeană<sup>1</sup>).

– Anii 1970-1975 cunosc *crizele economice* datorate creșterii prețului petrolului. Acest fapt a determinat unele state europene să nu mai recruteze forță de muncă străină (au crescut costurile recrutării, au fost stabilite cote anuale pentru forța de muncă importată din străinătate, lucrătorii imigranți au fost „încurajați” să se întoarcă pe la țările lor<sup>2</sup>...).

– La sfârșitul anilor 1980 are loc o *diversificare a țărilor primitoare și de origine ale migranților*. Țări recunoscute ca fiind *de emigrație*: Spania, Italia, Irlanda, Grecia, Portugalia, au devenit țări *de imigrație*. Nu au venit aici doar migranți din fostele colonii, ci și din alte țări ale lumii (s-au intensificat fluxurile migratorii cu scopul reunificării familiilor, iar după prăbușirea blocului comunist a început migrația dinspre Europa Centrală și de Est).

– După 1990, *a crescut migrația permanentă și temporară* și datorită dezvoltării tehnologiilor informației și comunicațiilor, sănătății și educației etc. care necesitau forță de muncă înalt calificată, dar și datorită cererii de mână de lucru necalificată (pentru agricultură, construcții, servicii casnice<sup>3</sup>). În timp ce migranții din Europa

---

<sup>1</sup> Până la începutul anilor 80, numărul străinilor în Europa de Vest s-a triplat față de anii 50, ajungând la 15 milioane și la peste 20 milioane lucrători străini în 2000, reprezentând 5,4% din totalul populației. După război, etnicii diferitelor țări, însoțiți de alte persoane, au început să se întoarcă în țările de origine.

<sup>2</sup> Regresul economic din țările gazdă nu a dus la întoarcerea masivă a imigranților în țările de origine. Conform estimărilor Națiunilor Unite, doar 10% dintre lucrătorii migranți s-au întors în țările de origine după criza petrolului din 1973.

<sup>3</sup> A crescut ponderea femeilor în rândul migranților.

Centrală au plecat spre Vest, locul lor a fost luat de migranții Europei de Est. A apărut pe agenda politică necesitatea de limitare a efectelor negative ale „exodului creierelor” (dinspre țările sărace înspre cele bogate, dezvoltate). Migranții tineri, cu cele mai diverse specializări, caută acum ... ce locuri de muncă găsesc: în agricultură, construcții, inginerie civilă, industrie ușoară, turism, sectorul hoteluri, restaurante, catering, activități casnice etc.

*Libera circulație a persoanelor*, una dintre cele patru libertăți fundamentale (alături de *libera circulație a mărfurilor*, a *serviciilor*, a *capitalurilor*<sup>4</sup>) este reafirmată în noile tratate europene. În *Tratatul de la Maastricht*<sup>5</sup> se întărește faptul că *toți cetățenii Uniunii Europene* au posibilitatea să circule și să-și stabilească reședința în cadrul Uniunii. În alte acte normative<sup>6</sup> se reglementează cetățenia, recunoașterea reciprocă a calificărilor profesionale, a profesiilor din cele mai diferite sectoare (avocat, arhitect, medic, farmacist, asistent medical etc.), a drepturilor cetățenilor Uniunii Europene (cetățenia europeană, dreptul de vot etc.), coordonarea sistemelor de securitate socială etc. *Accesul la piețele forței de muncă* din statele membre UE presupune *egalitate de tratament* în privința condițiilor de muncă, a integrării sociale, economice și culturale, a securității sociale, dar *imi-granții sunt mai vulnerabili* la șomaj decât autohtonii (deși șomajul diferă și în funcție de naționalitate, de tendințele economice, de natura activităților desfășurate de străini, de vârsta lor, de sex, aptitudini, experiență profesională, de durata sederii și de cunoașterea limbii oficiale a țării de primire).

*Migrația legală* constituie un *factor de creștere economică* pentru țara de primire și pentru cea de origine, cu impact pozitiv la nivel economic, social, cultural, dacă este gestionată eficient, dacă există o concertare a politicilor în domeniu. Concret, s-au manifestat și se manifestă numeroase *dificultăți*: insuficiența flexibilitate administrativă în privința situației migranților, lipsa unei politici coerente privind migrația, a unor politici comune referitoare la cele mai diverse aspecte ale migrației etc.

În *țările de primire*, o dată cu creșterea rezervei de forță de muncă, poate încetini creșterea salariilor (în teorie, migrația ar putea înceta când salariile ar deveni egale în țările de primire și de origine, dar ramurile și sectoarele de activitate nu se dezvoltă în același mod: există segmente consumatoare de capital, segmente consumatoare de forță de muncă, de unde diferențele în privința cererii

<sup>4</sup> Actul Unic European (1987)

<sup>5</sup> [www.europa.eu.int](http://www.europa.eu.int)

<sup>6</sup> Legea nr. 123/2001 privind regimul străinilor în România (Monitorul Oficial, nr. 168/03.04.2001); Legea nr. 396/2002 pentru ratificarea Convenției Europene asupra cetățeniei, adoptată la Strasbourg, la 6 noiembrie 1997 (Monitorul Oficial nr. 490/09.07.2002); Ordonanța Guvernului nr. 35/2001 pentru ratificarea Acordului dintre Guvernul României și Guvernul Republicii Portugheze privind șederea temporară, în scopul angajării lucrătorilor români pe teritoriul acestui stat; Ordonanța Guvernului nr. 36/2001 pentru ratificarea Acordului dintre Guvernul României și Guvernul Marelui Ducat de Luxemburg privind schimbul de stagieri etc.

de forță de muncă, declinul angajării muncitorilor autohtoni și creșterea șomajului în rîndul acestora etc.). Afluxul de străini (care muncesc !) este benefic pentru activitățile pe care piața internă a muncii nu le poate acoperi din cauza lipsei de personal calificat, din cauza lipsei de interes a autohtonilor pentru anumite sectoare de activitate. Nu trebuie neglijată nici creșterea consumului în țările de primire, dar nici resursele financiare, umane și materiale suplimentare pentru a preveni/soluționa tensiunile și problemele sociale legate de fenomenul migratoriu etc.

În *statele de origine* impactul pozitiv poate fi datorat banilor trimiși, repatrierii *know-how*-ului migranților etc. Sumele de bani trimise în țară pot să crească efectiv baza de impozitare, pot determina creșterea veniturilor la bugete (de stat, locale). Prin plecarea migranților scade rata șomajului, deci scade presiunea asupra bugetului asigurărilor de șomaj și asupra sistemului de asistență socială, sînt facilitate schimburile economice și culturale, poate fi promovată și pozitiv identitatea națională etc. Dar statele de origine: pierd forță de muncă (înalț) calificată, cheltuie pentru rezolvarea consecințelor migrației ilegale, pentru integrarea în societate și pe piața muncii a celor repatriați sau/și reveniți în țară cînd bîntuie recesiunea în țările de primire etc.

*Lucrătorii migranți* își pot găsi un loc de muncă plătit cu un salariu mai mare decît în țara de origine, chiar în funcție de aptitudini, calificări și competențe. Efectele pozitive pot crește pentru ei dacă avantajele bănești, sociale etc. ce le sînt acordate sînt similare cu cele acordate autohtonilor, dacă participă la cursuri de formare profesională, dacă intră în contact cu adevărata civilizație și cultură a acestor state de primire, dacă dobîndesc experiențe, cunoștințe, abilități, obiceiuri ce pot avea efect pozitiv asupra dezvoltării individuale și comunitare ulterioare. Efectele negative sînt legate de incertitudinea evoluției profesionale pe termen mediu și lung (mai ales atunci cînd fac compromisuri în privința activității pe care o desfășoară peste hotare, în raport cu studiile și calificările dobîndite în țară: de exemplu, cînd o ingineră în România, devine „badantă” în Italia), de faptul că, la întoarcerea în țară pot să nu beneficieze de securitate socială, să nu li se ia în seamă vechimea în muncă etc., ca să nu mai vorbim de faptul că pot fi victime ale necunoașterii legilor și distanței culturale, victime ale traficului de ființe umane, că părăsirea (chiar temporară) a familiilor poate avea efecte (negative) asupra acestora, asupra educației copiilor.

## 2. Temeri și tendințe privind migrația esticilor

A fost postulat un aflux masiv de persoane în UE-15 după aderarea statelor din Europa Centrală și de Est. În realitate, evoluțiile au fost diverse, iar reacțiile țărilor față de „valorile migrației” au fost diferite după 2004 și 2007. Vechile state membre nu au putut discrimina nou-veniții pe baza naționalității, dar au făcut tot felul de *aranjamente tranzitorii*, au luat tot felul de *măsuri de restricționare*

(invocînd „situația economică dificilă”, „îngrijorările” privind creșterea șomajului etc.). La rîndul lor, noile state membre au încercat să obțină *derogări* în privința măsurilor de restricționare a forței de muncă. A fost justificată frica de „invasia” *lucrătorilor* din Est? În contextul îngrijorărilor legate de *crize pe diferite planuri*, vechile state membre au solicitat ca dreptul de acces pe piața muncii a vechilor state membre să fie acordat cetățenilor din noile state membre conform unei legislații compatibilizate (care ar trebui utilizeze formule de genul  $2+2+3^7$  etc.), deși, în ansamblu, rapoartele Comisiei Europene privind libera circulație după extindere au evidențiat că „mobilitatea lucrătorilor din Statele Membre ale UE din Europa Centrală și de Est spre UE-15 a fost în majoritatea țărilor mai puțin importantă cantitativ decît se prevăzuse și a avut în cea mai mare parte efecte pozitive”<sup>8</sup>. și în aceste rapoarte, ca să nu mai vorbim de legislațiile specifice, se menține ideea *accesului controlat și bine dozat* al forței de muncă dinspre Est (unele amîna și în noiembrie 2008 accesul românilor și bulgarilor), marea problemă fiind cea a imigranților ilegali, a celor care nu se duc acolo să muncească, a impactului acestora asupra nivelului salariilor, șomajului, în condițiile globalizării și recesiunii economice actuale.

### 3. Români migranți în UE

Am fost obișnuiți să știm că sîntem o națiune numeroasă (a doua din Estul Europei, a șaptea în Uniunea Europeană<sup>9</sup>). După 1990, *rata natalității* (menținută artificial ridicată prin decretul din 1966 care interzicea avortul) *a început să scadă*. Numeroși *români au plecat în străinătate*. Sînt și acum necesare cercetări serioase de identificare a celor stabiliți definitiv în străinătate, a intențiilor de a migra, de a se întoarce în România, a ceea ce au făcut migranții români în perioada petrecută în străinătate etc. Sînt analize ale *schimbărilor de domiciliu*, privind *numărul permiselor de muncă*, *sînt estimări prin sondaje* etc., dar toate pleacă de la cei care emigrează legal. Sînt numeroși însă cei fără permis de muncă dar muncesc, cei care nu au permis de rezidență și totuși locuiesc în țări de destinație, sînt numeroși cei despre care nu se știe ce fac pe meleagurile acelor țări de primire<sup>10</sup>. *Institutul Național de Statistică* arată că între 1990-2004, 351 692

<sup>7</sup> În primii doi ani după aderare, acceptarea lucrătorilor dintr-un nou stat membru se face pe baza legislației naționale. La doi ani după aderare, Comisia Europeană redactează un raport pe această temă, iar statele membre trebuie să anunțe decizia lor privind legislația pe care o vor folosi în continuare. Se poate menține o clauză de salvagardare pentru cazul în care se produc perturbări semnificative pe piața muncii. După alți trei ani de tranziție statele care nu și-au deschis complet piața forței de muncă vor putea să solicite continuarea impunerii permiselor de muncă numai dacă vor demonstra că se confruntă cu serioase dezechilibre.

<sup>8</sup> [www.europa.eu.int/eurostat](http://www.europa.eu.int/eurostat)

<sup>9</sup> State of world population. Unleashing the potential urban growth, UNFPA (2007)

<sup>10</sup> [www.unfpa.ro/declinul\\_demografic%26viitorul\\_populatiei\\_Romaniei.pdf](http://www.unfpa.ro/declinul_demografic%26viitorul_populatiei_Romaniei.pdf)

români și-au schimbat domiciliul (cu înregistrare de facto în actele de identitate). Acest număr este mai curînd un indicator al migrației definitive, al migrației etnice. Pe baza *datelor recensămintelor* din 1992 și 2002, V. Ghețău<sup>11</sup> propune un volum al migrației externe de 700.000 persoane (pe lângă numărul înregistrat oficial), deci ar fi un milion de români plecați din țară. O estimare recentă care utilizează surse combinate de date (date din aria de origine și din aria de destinație) conține două milioane de români în străinătate<sup>12</sup>... Dacă facem „triangulație” – apelăm la surse de date din țările de destinație, dar și din diferitele zone ale țării - lucrurile se complică și mai mult. De exemplu, *Institutul Spaniol de Statistică* pleacă de la datele înregistrate anual de primăriile localităților și consemnează (în 2006) circa 400.000 români<sup>13</sup>. În Italia, numărul românilor cu permise de rezidență era (în 2006) de 324.200<sup>14</sup>. Pentru a ști câți, unde, când au plecat și ce au lucrat sau lucrează acolo românii migranți, putem folosi și datele unor *sondaje* la nivel local, precum și *studiile de caz*<sup>15</sup>. Astfel, o altă cercetare recentă<sup>16</sup> arată că între 1990-2007, cel puțin o persoană din fiecare dintre două milioane și jumătate de gospodării ale țării (o treime din totalul gospodăriilor) a fost sau este plecată în străinătate. Aceste aspecte pot fi identificate și în procesul migrației din micro-regiuni (de exemplu, Focșani și Alexandria<sup>17</sup>).

Plecările (la muncă) în străinătate sunt regionalizate. Moldova a devenit un important exportator de migranți, ca și Muntenia, Crișana-Maramureș, Banat și Oltenia. Migranții din Moldova s-au orientat mai ales spre Italia și Israel, cei din Transilvania spre Ungaria, muntenii spre Turcia, bucureștenii spre Grecia. În ultimii ani, Italia a devenit principala destinație.

<sup>11</sup> Vasile Ghețău, *Populația României la sfârșit de secol și mileniu*, 2001; Year 2050: will Romania's population fall below 16 million inhabitants? Editura Alpha MDN, Buzău 2004; *Declinul demografic și viitorul populației României*, Editura Alpha MDN, Buzău 2007.

<sup>12</sup> D. Sandu, C. Radu, M. Constantinescu, O. Ciobanu, *Romanian Migration Abroad: Stocks and Flows after 1989*, <http://www.migrationonline>

<sup>13</sup> Instituto Nacional de Estadística, <http://www.ine.es/>

<sup>14</sup> Ministerio dell Interno, <http://www.ismu.org>

<sup>15</sup> Dumitru Sandu, “Emerging Transnational Migration from Romanian Villages”, în *Current Sociology*, 53 (4) 2005, pp. 555-582; Dumitru Sandu (coord.), *Viața socială în România urbană*, Polirom, 2006.

<sup>16</sup> Eșantionul de 1400 persoane la nivel național a fost proiectat pe o schemă probabilistă, bistadială, cu stratificare în primul stadiu (secția de votare, persoana pentru interviu). Schema a intersectat aria culturală cu tipul de localitate și nivelul ratei de emigrare temporară în străinătate. Datele au fost culese din 109 localități (63 comune și 46 orașe) din 31 județe. 74% din intervievați au fost selectați din listele electorale, restul prin metoda drumului aleatoriu (16%) sau din alte liste (10%).

<sup>17</sup> Locuirea temporară în străinătate. Migrația economică a românilor: 1990-2006; Piața forței de muncă din România și imigrația, <http://soros.ro/ro/publicatii.ph>



Au plecat sau pleacă (la muncă) în străinătate mai curînd bărbații, comparativ cu femeile, tinerii, comparativ cu adulții și vîrstnicii, tinerele din rural față de cele din urban, femeile adulte din urban față de cele din rural. Dacă la început au plecat mai curînd bărbații căsătoriti, cu școală profesională sau liceu, din mediul urban, ulterior, fluxurile migratorii s-au diversificat (ponderea femeilor s-a triplat, numărul sătenilor plecați a ajuns să-l egaleze pe cel al orășenilor, a crescut de patru ori ponderea migrantilor necăsătoriti ca și a absolvenților de gimnaziu sau cu studii mai puține). A crescut continuu ponderea *țiganilor migranți*.

Dacă analizăm datele, constatăm cîteva *etape* în conturarea fenomenului migratoriu: între 1990-1995, ratele de emigrare anuală nu au depășit 5‰; a fost o etapă „exploratorie”. Între 1996-2000, rata de emigrare a ajuns la 6-7‰, iar după 2001-2002, la 10‰ - 25‰ (există variații la nivel regional).

*Direcția de migrație predominantă* s-a modificat în timp. Dacă în prima etapă, cinci destinații erau predilectate: Israel, Turcia, Italia, Ungaria, Germania, în etapa a doua, la cele cinci țări s-au adăugat Canada și Spania (românii explorau extremitățile continentului european și căutau căile spre continentul american). În a treia etapă, după ce au testat diverse condiții (de muncă și) de viață, românii s-au decis, într-un număr tot mai mare, pentru Italia și Spania (a contat limba vorbită, apropierea culturală, legislația etc.).

Cei care urmăresc prin cercetare *modalitățile de plecare din țară, traseele de migrație, modalitățile de inserție* la destinație, cei preocupați de migrația „clandestină”<sup>18</sup>, pot identifica:

<sup>18</sup> În Italia s-au format comitete de cartier prin care autohtonii au cerut eliminarea taberelor de țigani, „focar de agresivitate și ilegalitate”. Este vorba de țiganii care au trecut fraudulos frontierele la începutul anilor 1990 (cu autocare până în Cehoslovacia și apoi pe jos până în Germania, Franța, Italia (unde există mii de țigani români, sârbi, italieni, bosniaci etc. ce stau în condiții subumane, în locuri de o promiscuitate greu de imaginat, fără electricitate, apă curentă etc.). În unele locuri, Asesoratul pentru Politici Sociale a instalat rulote, containere, dușuri, au pavat căile de acces și incintele taberelor. Primăriile încearcă să desființeze ghetto-urile ilegale, dar nu știu unde i-ar putea transfera pe locatari. În Italia, cea mai mare parte a proiectelor de intervenție socio-culturală, sanitară, pentru imigranți, sunt gestionate de ONG-uri, asociații de voluntariat, asociații culturale, cooperative sociale. De exemplu, o tabără ce cuprinde 30 de containere tip vagoane de tren, o casă cu 14 camere, 30 de corturi, 19 microbuze și două rulote s-au adunat țigani din Craiova: cărămidari, ursari, tismănari (țigani românizați), țigani nomazi, este considerată o experiență reușită de integrare a țiganilor. Situația celor din corturi rămîne dramatică, mai ales pentru copiii cu vârste între o lună și doi ani. Cei din astfel de „comunități” nu plătesc nimic, chirie sau factură. Înainte ca numărul lor să devină din ce în ce mai mare, erau apreciați ca lăutari. Acum, majoritatea cântă prin metrou, cerșesc în intersecțiile semaforizate ori în diferite locuri publice. Unii se mai ocupă cu negoțul de mașini, speculă, furturi, prostituție; alții recuperează produse din pubele, le spală și le vînd în târg. Comunicarea țiganilor cu țara se realizează prin intermediul microbuzelor private, care încarcă pachete și bani pentru a le transporta în familiile de origine (transportul e scump: doi euro la kilogram, 5% comision în cazul în care trimit bani la rude, dar țiganii sunt bucușori că șoferii sunt de încredere. Se plătește 300-400 de euro de persoană la venirea din România și 150 de euro la întoarcerea în țară (sume mari, avînd în vedere că biletele de avion ajung la 100 euro dus-întors, dar majoritatea au probleme cu documentele, preferă microbuzele, șoferul fiind mediator între ei și vameșii din toate țările...).

- *migrația particulară* care s-a conturat prin specularea breșelor legislative (sau de aplicare a legislației), prin îmbinarea/suprapunerea elementelor de legalitate și clandestinitate (ieșirea din țară legală - șederea temporară pe teritoriul țării de destinație legală – muncă în clandestinitate). Așa a fost cu precădere la începutul anilor '90, când au fost numeroase și *solicitările de azil* (pe „motive politice”, datorită „mineriadelor”), *ieșirile cu viză turistică* (tranzitarea unei țări pentru care îndeplineau condițiile de intrare legală și continuarea călătoriei spre o destinație dorită). În toate aceste cazuri au avut rol important *rețelele de migrați* formate din rude, prieteni, vecini etc.

- *migrația legală mediată de particulari* - care au „speculat dorința românilor de a munci” în străinătate și nevoia de lucrători străini în țări vest-europene. Ieșirea din țară se făcea în baza unui contract legal (dar, perioada legală putea fi urmată de altele „la negru”, în clandestinitate).

- *migrația legală mediată de către stat* - intervenția statului român prin ONRPFMS/OMFM.

- *Migrația legală nemediată* - plecări legale, fără intervenția unui agent de mediere, pe baza contactului direct al migrantului cu angajatorul străin (modalitate utilizată de migrații înalt calificați).

*Istoriile vieții, interviurile* etc. pot face inteligibil în profunzime fenomenul migratoriu, îl pot descrie și explica mai bine. Astfel, *rețelele personale* s-au extins, a crescut numărul migraților care au beneficiat de susținere și ajutor din partea rudelor, prietenilor și cunoscuților din localitatea de origine; de *găsirea unui loc* de muncă s-au ocupat *firme de intermediere* (pentru 22% dintre migrații perioadei) și *prieteni* (25%), *Oficiul pentru Migrația Forței de Muncă și rudele stabilite deja în străinătate*; *locurile de muncă* au fost predominant în *construcții* (bărbații), în gospodării particulare pentru *activități menajere* (femeile care, în majoritate, muncesc ilegal ca menajere), în *agricultură*. 884 chestionare aplicate în *Birourile de Consiliere pentru Cetățeni* (în 2005<sup>19</sup>) arată că respondenții știu despre alții că au lucrat sau lucrează în statele Uniunii Europene, circa 60 % legal, 20% lucrează/au lucrat la negru; că țările UE în care emigrează cu precădere lucrătorii români sînt: Italia (29,51%), Spania (22,40%), Germania (13,57%), Ungaria (5,80%), Franța (5,53%), Marea Britanie (4,61%), Austria (4,48%), Portugalia (1,98%), Irlanda (1,32%). *Motivele*<sup>20</sup> *invocate de românii care caută de lucru în altă țară:*

<sup>19</sup> <http://www.soros.ro/publicatii.php?cat>

<sup>20</sup> Dacă ne raportăm la teoria lui Maslow distingem: I. *nevoi fiziologice*: hrană, apă, căldură, mediu propice vieții; II. *nevoi de siguranță*: securitate, stabilitate, sănătate, lipsa de pericole; III. *nevoi sociale de afiliere și dragoste*: apartenență la grup, la un cuplu marital, la o familie; IV. *nevoi de stimă*: stima de sine, recunoașterea celorlalți, respectul celorlalți, recunoașterea valorii; V. *Nevoi de autoîmplinire*: autonomie, libertate, realizarea potențialului personal.

- *nevoia de stimă* (75%), mai exact: un salariu mai bun (51,49%), un nivel de trai mai ridicat (20%), studii mai bune (1,13%), ca și: plecarea în interes de serviciu (1%), învățarea unei limbi străine (0,19%). Invocă astfel de motive tinerii între 19-35 de ani (77%), persoanele cu studii medii (76%).
- *nevoia de siguranță* (13%): în țară nu aveau un loc de muncă, nu puteau trăi decent (în special persoanele de peste 50 de ani care au cele mai mari dificultăți în a-și păstra sau a găsi loc de muncă);
- *nevoia de autoîmplinire* (să fie liberi, autonomi, să scape de o lume în ale cărei valori<sup>21</sup> nu se recunosc): 8%; (tinerii - 8,4%, persoanele de sex masculin -9,7%, persoanele cu studii superioare - 8,8%);
- *nevoia socială de afiliere și dragoste* (4%): emigrare pentru a se căsători, pentru a reîntregi familia, pentru apropierea de rude.

Din povestirile vieții lor<sup>22</sup> aflăm că *nemulțumirea față de viața pe care o duc în țară, condițiile din comunitățile în care trăiesc* determină plecarea pentru bani. Unii întrevăd posibilitatea *reîntoarcerii în țară* (așa se explică investițiile în pământ și locuințe în țară). Este adevărat că aceleași persoane fac efortul să-și cumpere locuințe și în țara de destinație. Pentru a obține veniturile care să le permită un trai care compensează, justifică costurile pe care le presupune depărtarea de casă, românii (care lucrează) au (își fac) un *program de lucru* cu puțin timp liber. Atunci se odihnesc, se întîlnesc pentru întrajutorare, pentru schimburi de informații. În anii din urmă, se întîmplă mai des ca românii imigranți să nu primească ajutor efectiv din partea celor care le-au promis acest lucru, care sînt mai vechi în comunități de destinație (cei care au întîmpinat greutăți până au reușit ei să aibă o situație relativ stabilă, nu acceptă să cheltuiască cu nonșalanță timp, capital social și bani pentru a sprijini pe noii veniți). Imigranții români pot locui în apartamente subînchiriate de titulari (cu acte în regulă) ai unor contracte de închiriere (uneori stau și cîte 10 persoane într-un apartament de 2-3 camere, împart baia, bucătăria, aparatele electrocasnice sau terasa pentru uscat rufe, așa explicîndu-se conflicte în cuplu, între cupluri, între familii).

### ***Emigranți însingurați***

Migrația este o experiență individuală, care poate fi grea, gravă, cu neașteptate probleme și soluții aflate la întîmplare. Fiecare pe cont propriu. Când ajunge într-o țară străină, românul caută unde să locuiască. Dacă prietenii sau rudele nu-l ajută, „*se lipește de alți români*”, își construiește barăci în păduri, în spații virane, pe unde apucă... Nou-venitul nelegal nu poate închiria un apartament, nu poate lucra legal, nu are dreptul la servicii de sănătate, trăiește cu frica polițiștilor, gardienilor, cu frica altor români aflați în situația lui etc. Caută „depozite” (locuri

<sup>21</sup> Dorința de a scăpa de birocrăția și corupția din România, nerespectarea drepturilor omului etc.

<sup>22</sup> <http://www.soros.ro/ro/publicatii.php?cat=20>

în care se adună pentru a căuta ceva de muncă: în apropierea unor depozite, magazine cu materiale de construcții, unde patronii cumpără materiale și oameni pentru diverse munci, în stații mari de autobuze, în „cimitire de mașini”, „pe câmp”), locuri cunoscute de către oficialități. Poveștile vieții multora conțin cuvintele cheie: foame, frig, singurătate, frică de autorități, locuri de muncă aflate cu greu și instabile, patroni care nu plătesc la timp sau deloc. De când se poate circula liber, multe sate au îmbătrânit, s-a intensificat traficul de ființe umane, numeroși întreprinzători nu mai găsesc personal calificat. Se deteriorează relațiile între soți, crește numărul divorțurilor între cei plecați, se destructurează relațiile cu copiii.

### *Copii singuri acasă*

Migrația poate reduce sărăcia. Cei care câștigă își pot cumpăra sau construi o casă, își pot cumpăra o mașină, își pot da copiii la o școală mai bună, pot pune pe picioare o afacere, își pot schimba mentalitatea etc. Sînt numeroase *efectele pozitive* ale emigrării părinților pentru bunăstarea elevilor: veniturile părinților sunt folosite pentru îmbunătățirea condițiilor de locuire, pentru înzestrarea cu bunuri de folosință îndelungată; copiii ai căror părinți sînt plecați au mai multe telefoane portabile, computere, jocuri video, biciclete, mp3 playere etc. decît cei fără părinți plecați; acești copii au experiența călătoriilor în străinătate, la părinți etc. Plecarea unuia sau ambilor părinți la muncă în străinătate poate avea influență pozitivă asupra perspectivelor benefice concrete (cred în mai mare măsură că-și vor putea continua studiile etc.). Apar însă mai evidente și *efectele negative*: divorțuri mai multe, copii singuri acasă cu toate riscurile asociate: absenteism școlar, abandon, infraționalitate sporită etc. Prin sondaje făcute printre elevii de gimnaziu, putem afla informații despre stilul lor de viață, dacă au părinți plecați, cu cine stau, care le sînt performanțele școlare, starea de sănătate, comportamentele, valorile, modelele. La sfârșitul lui iunie 2007, *Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului* indica un număr de 82 464 copii cu părinți plecați în străinătate. Pe baza declarațiilor a 2037 copii, a directorilor din 200 de școli ale unui eșantion de școli cu clasele V-VIII, din 8 regiuni și 5 categorii de localități<sup>23</sup>, se estimează circa 170 000 copii cu părinți plecați din cei aproape un milion de copii înscriși în clasele V-VIII (circa 35 000 au ambii părinți plecați, 55.000 au doar mama plecată, iar 80 000 au doar tatăl plecat în străinătate). În eșantionul amintit, 21% trăiesc fără tatăl lor de 2-4 ani, iar 28% chiar de mai mult de 4 ani. Dacă tatăl este plecat, copiii rămași în țară se află în grija mamelor. 15% dintre copii trăiesc în absența mamelor de mai bine de 4 ani, iar 21% de 2-4 ani. Pentru cei a căror mamă este plecată, familia extinsă este un sprijin important (doar 58% dintre ei locuiesc cu tatăl lor). 65% se află în grija bunicilor, 24% sunt îngrijiți de mătuși sau unchi, iar restul de 11% de alte persoane. Povestirile vieții acestor

---

<sup>23</sup> Regiunile cele mai afectate de fenomen sunt Banat, Crișana, Maramureș și Moldova (circa 25%).

copii încep să semene: neglijare, deteriorarea relației copilului cu părintele rămas acasă, înmulțirea simptomelor de deprimare, suferințe din cauza abuzurilor verbale, umilintelor, amenințărilor, agresiunilor fizice. Poate crește consumul de tutun, alcool, pot apare probleme cu poliția în rîndul *copiilor singuri acasă*, cu „părinți de carton”, care petrec mult timp în fața televizorului care le influențează valorile (își pot alege ca modele maneliști, cântăreți, indivizi care apar mai des la televizor să-și pună sub reflectoare fizicul, buricul, „țoalele”, mai mult decât educația, inteligența).

Pentru a limita efectele negative ale migrației părinților, sînt necesare politici publice coerente de identificare și monitorizare a copiilor aflați în situație de risc, concomitent întărirea legăturilor dintre școală și asistența socială, cu existența unor servicii sociale care pot oferi consiliere specială, ajutor în procesul de învățare, activități recreative organizate.

#### 4. Planuri de viitor

Pentru următorii doi-trei ani emigranții *au în plan*: să se mute în alta localitate, în alte apartamente, să cumpere terenuri, să deschidă afaceri, să continue studiile, să-și schimbe felul de viață etc. Cînd sînt întrebați de priorități, românii vizează în primul rînd *îmbunătățirea condițiilor de locuit*, investiția în casă sau în apartamentul în care stau/locuiesc. „*Dacă ați câștiga o sumă mare de bani, ce ați face cu cea mai mare parte a acestor bani?*”, au fost întrebați emigranții români. În esență, aspirațiile se îndreaptă spre consum și acumulare (50% ar cheltui banii pentru diverse nevoi, 13% i-ar depune la bancă) și mai puțin sunt orientați spre antreprenariat (21%). Banii lor contribuie la creșterea sumelor de bani din bănci, la dezvoltarea comunităților locale etc. Sînt numeroase satele se reconstruiesc prin banii migrantilor, mai mult decât prin acțiuni colective și proiecte finanțate.

*Știți dacă aceste persoane intenționează să se întoarcă în țară?*<sup>24</sup> Circa o treime din emigranți n-ar mai dori să se întoarcă. „Situațiile grele” din țara de origine și din cea de primire nu se compară. *Ați fi interesat(ă) să găsiți un loc de muncă într-una din țările Uniunii Europene? Da, sunt interesat(ă)* (33,48%), *sunt interesat(ă) dacă mi s-ar oferi un loc de muncă acolo* (21,15%), *nu sunt interesat(ă)* (29,07%), *nu răspund* (0,68%). *În ce țară a Uniunii Europene ați vrea să lucrați?* În Italia, Spania, Germania, Franța, Marea Britanie. 19,25% ar vrea să se și stabilească în aceste state, 36,23% ar prefera să muncească în UE un anumit timp, să adune bani și să se întoarcă în țară. Dacă, teoretic, se afirmă că migrația se dezvoltă după o curbă în formă de clopot (cu pantă ascendentă, punct maxim, scădere treptată), se pare că în cazul migrației românilor trendul este (încă) ascendent<sup>25</sup>. Practic, emigrația românilor pare să nu fi atins punctul de maximă

<sup>24</sup> <http://www.soros.ro/publicatii.php?cat>

<sup>25</sup> [www.stranieriinitalia.it](http://www.stranieriinitalia.it)

creștere nici chiar în condițiile actuale de criză financiară (și nu numai). Sînt numeroși cei care ar dori să ia calea emigrării temporare pentru a-și găsi de lucru în anul următor. Segmentul cel mai dinamic este cel al tinerilor de 18-29 de ani (doresc emigrare temporară pentru bani). Aproximativ 40% dintre cei care au mai lucrat ar dori să plece din nou în afara țării. Contează în intenția de emigrare experiența proprie și cea a familiei<sup>26</sup>. Sînt mulți care au numai intenția de a pleca la lucru în străinătate dar nu și un plan sau resurse suficiente. Este vorba de mulți frustrați de situația lor materială (nu sunt săraci, dar au un nivel de aspirații mai ridicat). Gradul de structurare a intenției de a pleca depinde de relații, de cunoașterea limbilor străine etc.

Scăderea populației prin reducerea natalității duce la procesul de îmbătrânire a populației, la creșterea numărului de pensionari, concomitent cu scăderea numărului celor care muncesc în producție. Dificultățile datorate plecărilor din țară se vor manifesta cu intensitate în momentul în care generațiile „ceaușelor” („decreteilor”) - născuți ai anilor 1967-1968 - vor depăși perioada vârstei active (spre sfârșitul anilor 2020 și începutul anilor 2030)<sup>27</sup>.

La sfârșitul lunii septembrie 2007, industria textilă pierduse aproape 10% din volumul forței de muncă (circa 30.000 de angajați), construcțiile și HORECA, 26,7% (62.400). Deficitul de forță de muncă afectează dezvoltarea firmelor prin reducerea capacității acestora de a răspunde cererii existente pe piață, prin creșterea fluctuației personalului și creșterea costurilor legate de forța de muncă. Ce soluții posibile<sup>28</sup> văd angajatorii? Aproape 2/3 dintre ei au afirmat că (în 2007) le-a fost greu să găsească lucrători atunci când au avut nevoie. Faptul că România a devenit un exportator important de muncă în Europa explică în mare parte aceste greutăți, dar și *slaba pregătire a absolvenților, concurența și nivelul salarizării*, continuă ei. Soluțiile pot fi: *aducerea de forță de muncă din zone în care reprezintă o resursă în exces, din Moldova, de exemplu; migrația internă; deplasarea activităților companiilor către zone bogate în resurse de forță de muncă; atragerea unor categorii de indivizi care nu sunt în mod necesar, în momentul respectiv, interesați de intrarea/reîntoarcerea pe piața forței de muncă* (sunt în procesul

<sup>26</sup> În Moldova rurală, spre exemplu, ponderea celor care ar dori să plece temporar la lucru în străinătate este de 17% față de numai 12% la nivelul orașelor din aceeași regiune; bănătenii de la sate doresc mai mult decât cei de la orașe să emigreze pentru muncă (19% în rural față de 13% în urban).

<sup>27</sup> Vasile Ghetău, *Declinul demographic și viitorul populației României. O perspectivă din anul 2007 asupra populației României în secolul 21*, Editura ALPHA MDN, 2007

<sup>28</sup> Aducerea de forță de muncă din străinătate 1%; deschiderea unei filiale/punct de lucru în altă țară 1,4%; mutarea activităților în altă localitate din țară 3%; angajarea de români care lucrează în străinătate 3,5%; deschiderea unei filiale/punct de lucru în altă localitate din țară 6,4%; aducerea de forță de muncă din altă regiune a țării 7%; modificarea programului de lucru/ numărului de ore suplimentare 8,4%; angajarea cu program redus de pensionari; studenți 11,4%; subcontractare a activității altei/altor 10,4%; investiția în tehnologizare 22,7%; investiția în creșterea productivității 24,8%.

educațional, au ieșit la pensie) prin ofertă specifică (program redus, program flexibil); *dezvoltarea și utilizarea la nivel maxim a resurselor existente; externalizarea unei părți a activităților companiei* (transferul unor activități către terțe companii); *întoarcerea românilor din străinătate, aducerea de forță de muncă din străinătate*. Imigrația nu pare să constituie o opțiune serioasă: numai 7% dintre firme intenționează să aducă forță de muncă din străinătate, un procent similar (9%) se declară indecise, fără să respingă această posibilitate<sup>29</sup>. De ce nu se ia în considerare - decât în mică măsură – această opțiune? Explicațiile sunt multiple: costurile suportate de angajator (taxe, salarii care trebuie garantate la un anumit nivel, investiție de timp în procedurile care trebuie parcurse, noua situație de țară membră a Uniunii Europene și de granița externă a Uniunii<sup>30</sup> etc. Managementul migrației internaționale<sup>31</sup> poate fi considerat una dintre provocările începutului de mileniu. Pentru România nou integrată în structura Uniunii Europene, provocarea este mai consistentă. De unde provin cetățenii străini aflați legal în România pentru lucru? Din China, Turcia, Filipine, India, Senegal, Tunisia, Republica Moldova<sup>32</sup>, Irak, Papua Noua Guinee etc. Intrarea, șederea și părăsirea teritoriului României de către străini trebuie reglementate prin documente compatibile cu *acquis*-ul comunitar.

<sup>29</sup> O. Voicu, G. Toth, S. Guga, *Imigrant în România: perspective și riscuri*, 2008 ([www.soros.ro/publicatii](http://www.soros.ro/publicatii)). Sunt câteva cazuri mai cunoscute la noi: turcii de pe șantierele Bechtel, chinezii de la fabrica de confecții din Bacău sau din „complexul Europa” din București, docherii asiatici din Constanța etc.

<sup>30</sup> Se are în vedere că posibilele țări de origine pentru imigrația în România ar fi: fosta Iugoslavie, China, India, Moldova, Pakistan, Tailanda, Ucraina etc.

<sup>31</sup> <http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=325>

<sup>32</sup> Începând cu 1 ianuarie 2007, basarabeni trebuie să aibă viză pentru a intra în România, fapt care a afectat relațiile dintre etnicii români de pe cele două maluri ale Prutului: pentru cei care aveau o relație directă cu România (muncă, comerț, studii etc.) consecințele resimțite au fost de natură economică și socială, pentru basarabeni, în general, impactul a fost și emoțional. Dreptul la dubla cetățenie a fost aprobat prin lege de către Republica Moldova abia în anul 2002, ca reacție la faptul că un număr semnificativ de basarabeni renunțaseră la cetățenia moldovenească în favoarea celei românești. Punctele de vedere ale autorităților sunt adesea contradictorii sau divergente, iar tensiunile diplomatice dintre București și Chișinău continuă (mai ales după ce oficiali UE și-au mărturisit îngrijorarea față de acordarea cetățeniei române unui număr mare de cetățeni din afara UE). Vizele se oferă gratuit moldovenilor, dar procedura este anevoioasă și îndelungată, în special pentru cei care doresc să obțină o viză de scurtă ședere. La Consulatul României din Chișinău cozile sunt foarte mari, iar oamenii petrec zile întregi așteptând să-și depună dosarul. Mulți tineri basarabeni au ales să studieze în România începând cu 1991, când universitățile din România și-au deschis porțile pentru străini. Obținerea unei diplome de studii de la o instituție de învățământ acreditată în România reprezintă pentru mulți moldoveni speranța obținerii unei slujbe mai bune și asigurarea unui viitor mai promițător. Angajarea unui cetățean moldovean presupune însă costuri mari, atât din partea angajatului (costuri de dosar, taxa de 200 euro etc.) și angajatorului (care trebuie să plătească taxe suplimentare la stat, să dovedească faptul că nu a găsit un angajat român care să ocupe postul respectiv etc.). Micul trafic la frontiera era o sursă de venit în special pentru cei care locuiau în apropierea graniței cu România. Întrucât România a refuzat să recunoască existența limbii moldovenești și să semneze Tratatul de frontieră prin care s-ar recunoaște juridic frontiera româno-moldovenească, guvernul de la Chișinău refuză să semneze Convenția privind micul trafic de frontieră...